แรงจูงใจจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลาย

The Motivation from the Identity of Songkhla Old Town's Way of Life towards Pattern Design

ติณณา อุดม*
Tinna Udom
ชญาภัทร์ กี่อาริโย
Chayapat Kee–ariyo
คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
Faculty of Home Economics Technology,
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
จรัสพิมพ์ วังเย็น
Jaratpim Wangyen
คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
Faculty of Industrial Textiles and Fashion Design,
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
*tinna-ud@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาในการออกแบบลวดลาย นำเสนอเกี่ยวกับวิถีเมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลายโดยผ่านแนวคิดการออกแบบโครงสร้างลวดลาย รวมถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนโดยผ่านการสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา และเพื่อประเมินความเป็นอัตลักษณ์เกี่ยวกับการออกแบบลวดลาย โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ลวดลายที่ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบได้แก่ ลวดลายที่ 1 ผลการประเมินความเป็นอัตลักษณ์ในการออกแบบลวดลายของอัตลักษณ์เมืองเก่า ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.28 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ลวดลายตรงตามกรอบแนวคิดการออกแบบที่ค่าเฉลี่ย 4.16 ลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ค่าเฉลี่ย 4.28 องค์ประกอบด้านลวดลายมีความสวยงามที่ค่าเฉลี่ย 4.34 ลวดลายมีความเหมาะสมกับรูปแบบที่จะนำไปพัฒนาเป็นสินค้าแฟชั่นที่ค่าเฉลี่ย 4.35 ตามลำดับ ในการออกแบบลวดลายผู้วิจัยวางแนวทางในการออกแบบโดยต้องมีความงามควบคู่กับการสอดแทรกเนื้อหาในเรื่องราวอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และมีส่วนช่วยในการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานวัฒนธรรมไทยให้ยั่งยืน

Recieved : February 27, 2024 **Revised :** April 17, 2024 **Accepted :** April 23, 2024

คำสำคัญ : แรงจูงใจ การออกแบบลวดลาย อัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the identity of Songkhla Old Town for pattern design; 2) to present the traditional way of life in Songkhla Old Town through the concept of pattern structure design inspired by the identity of Songkhla Old Town; and 3) to evaluate the perceived identity of the pattern design. A set of questionnaires and an interview were used to collect the data. The pattern that passed the design experts' evaluation criteria was Pattern 1. Overall, the identity of Songkhla Old Town in the design was rated at a high level with an average of 4.28. When considering each aspect, the pattern met the design concept framework at an average of 4.16. The pattern was unique at an average of 4.28. The pattern composition was attractive at an average of 4.34, and the pattern was suitable for the creation of fashion products at an average of 4.35. The study highlighted that the design obtained in this study is a combination of beauty and the story of the identity of Songkhla Old Town and is suitable for future development as a creative product. It can also be considered a part of cultivating awareness of the cultural appreciation and sustainability of Thai culture.

Keywords : motivation, pattern design, Songkhla old town identity

บทนำ

"เมืองเก่าสงขลา" เป็นเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งทางภาคใต้ เป็นเมืองท่าที่สำคัญในการติดต่อค้าขาย ที่มีมรดกวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของประชาชน ศิลปะ ภูมิทัศน์ทาง วัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ ตลอดจนการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน (Kamphrida, 2017) เป็นแหล่งผสมผสานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายซึ่งมีลักษณะสังคมเป็นพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งกลุ่มคนไทย คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยมุสลิม สงขลานับว่าเป็นเมืองท่าเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ การสร้างชุมชนมาอย่างยาวนาน และเปลี่ยนผ่านจากความรุ่งเรืองเมื่อครั้งในอดีตมาเป็นเมืองที่ควรค่าแก่ การอนุรักษ์ โดยในตัวเมืองเก่ามีถนน 3 สายด้วยกันคือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนเก้าห้องหรือ ถนนนางงาม ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนที่มีเอกลักษณ์ ทั้งด้านอาหารพื้นถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น (NHA, 2009) ทำให้เมืองสงขลาเป็นเมืองที่ มีเสน่ห์ตรึงใจ ปัจจุบันถนนทั้ง 3 สายนี้ยังคงมีภาพบอกเล่าเรื่องราวให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ผ่านอาคารบ้านเรือน ในย่านเมืองเก่าสงขลา มีการจัดเส้นทางการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านย่านเมืองเก่าสงขลา ผ่านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม แหล่งภูมิปัญญาพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นองค์ประกอบของ เมืองเก่า เช่น ท่าน้ำ กำแพงเมือง เป็นต้น และมีฐานเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เช่น อาคารเก่าเรือนแถวไม้เก้าห้อง

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตบ้านลุงเทา บ้านข้าวโม่จัดกิจกรรมภายในบ้านเรียนรู้แต่ละหลังโดยเจ้าของบ้าน เช่น บ้านข้าวโม่กับกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านอาหาร การโม่ข้าวทำขนมเปียกปูนหรือขนมครก เป็นต้น (Kamphrida, 2017)

จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความโดดเด่น มีเสน่ห์ สามารถดึงดูดความสนใจ ผู้เขียนในฐานะนักวิจัยจึงมีความสนใจและมุ่งเน้นที่จะนำเอาเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชนที่มีในย่านเมืองเก่าสงขลามาและสถาปัตยกรรมเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลาย เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ วิถีชีวิตของชุมชนเมืองเก่าสงขลาในสายตาของนักออกแบบ ประกอบกับจิตสำนึกแห่งความงามของนักออกแบบจะช่วยขัดเกลาให้เกิดมุมมองทางด้านสุนทรียะที่งดงามและเหมาะสม ถือเป็นการสร้างเอกลักษณ์และคุณค่าให้กับผลงานของตนได้

จากประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ทั้งอาคารบ้านเรือน ประตูเมือง กำแพงเมืองเก่า โรงสีแดง ท่าเรือ บ้านนครใน วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตผู้คนของชุมชนในเมืองเก่าที่มีความดั้งเดิม รวมถึงความเป็นศิลปะสมัยใหม่ที่มากระตุ้นความสนใจแก่นักท่องเที่ยว อันเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันมาใช้เป็นส่วนสำคัญเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้า โดยใช้แนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน (Sustainable Design) คือ การออกแบบที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมตั้งแต่ขั้นตอนในการออกแบบไปตลอดจนหมดอายุการใช้งาน และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาในการออกแบบลวดลาย
2. เพื่อประเมินความเป็นอัตลักษณ์เกี่ยวกับลวดลายจากสถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาแนวคิดการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรม
2. ศึกษาอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา
3. ศึกษาแนวทางการออกแบบลวดลาย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. ผู้ที่อาศัยในชุมชนย่านเมืองเก่า อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมเมืองเก่า กำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากเกณฑ์การคัดเลือกคือ ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเมืองเก่าสงขลา วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านโครงสร้างสถาปัตยกรรมจำนวน 5 คน ด้วยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

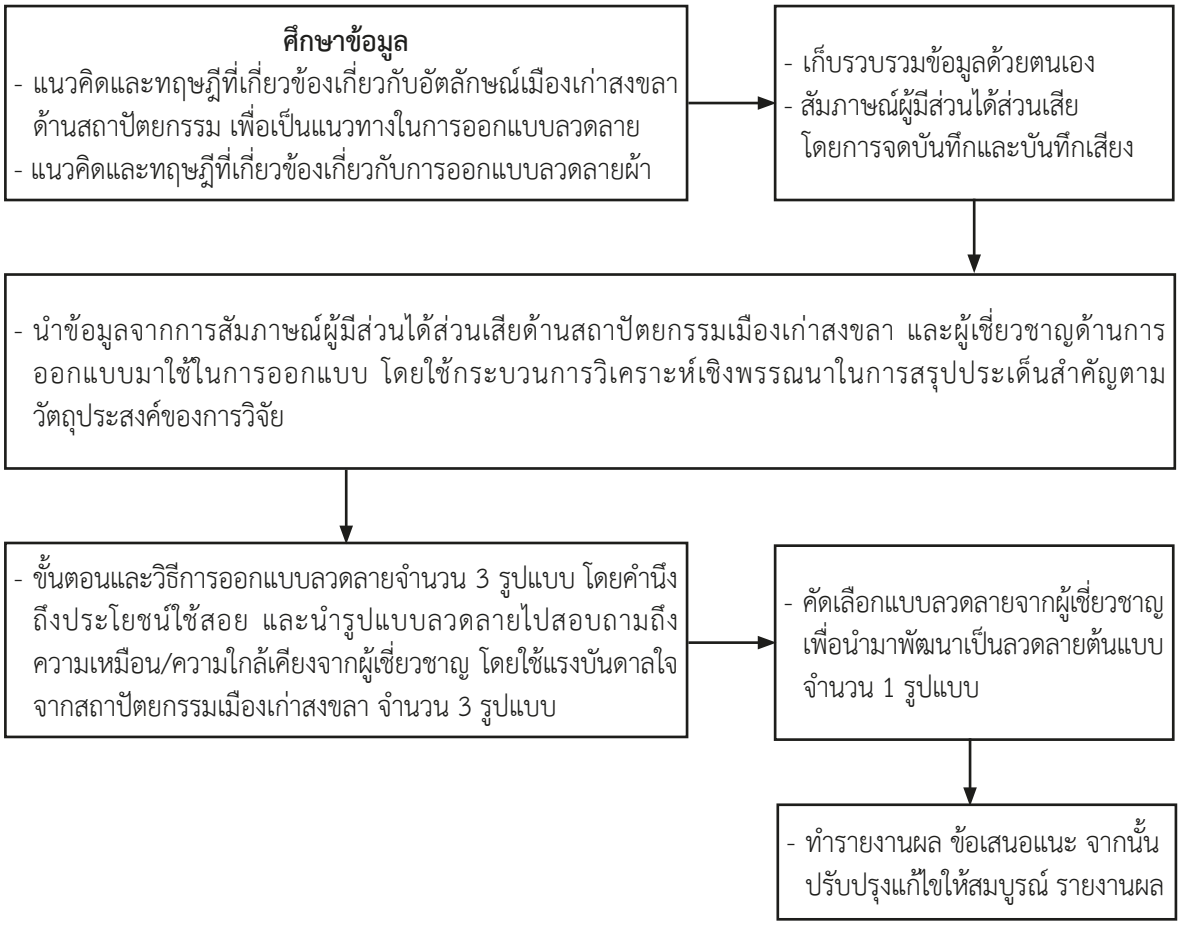
2. ผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกรูปแบบลวดลายผ้าจำนวน 5 ท่าน และมีประสบการณ์ทางด้านการออกแบบ 5 ปีขึ้นไป โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ ผู้ออกแบบลวดลายจำนวน 3 ท่าน ผู้ออกแบบแฟชั่นจำนวน 1 ท่าน และคนในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาจำนวน 1 ท่านโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ขอบเขตทางด้านพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลในย่านเมืองเก่า อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา

ขอบเขตทางด้านเวลา ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่มิถุนายน – กรกฎาคม 2566

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยได้รับคำตอบขอบเขตที่ต้องการจึงจำเป็นต้องใช้กรอบแนวความคิดมาเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาด้านสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปสู่การออกแบบลวดลาย 2) กรอบแนวคิดในการศึกษาทฤษฎีทางด้านการออกแบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด
ที่มา : Researcher (2024)

ทบทวนวรรณกรรม

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัยครั้งนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรม (Cultural Storytelling)

การเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมถือเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากในการสื่อสารและแบ่งปันประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของคนทั่วไป การเล่าเรื่องสามารถช่วยให้คนเข้าใจด้านปรัชญาที่สำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้น ที่สำคัญคือ การเล่าเรื่องสามารถเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลในสังคมได้ดี โดยมีการจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมเรื่องเล่า ตำนาน เหตุการณ์ของชุมชน แฝงไว้ด้วยสาร ที่บรรพบุรุษต้องการสื่อถึงชนรุ่นหลังในสัญลักษณ์ที่ปรากฏของข้อมูล และสภาพแวดล้อมของข้อมูลที่เป็น ตัวแปรต่อการศึกษา เช่น ผู้เล่า ผู้ร่วมเหตุการณ์ โอกาส สถานที่ เป็นต้น (Lertcharnrit, 2011)

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา

อัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม การสร้างสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น และการสร้างสิ่งก่อสร้างแบบทันสมัยที่รอบรู้ถึงเรื่องของ สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้สถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลาเด่นด้วยสถาปัตยกรรมที่ผสานระหว่างวัฒนธรรมไทย จีน และมุสลิมอย่างงดงามที่สร้างเป็นอาคารโบราณที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ที่พักอาศัย ร้านค้าเก่า อาคาร บ้านเรือน เป็นต้น สถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลามีลักษณะการใช้วัสดุที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นท้องถิ่น เช่น ไม้สักและอิฐ อาคารบ้านเรือนโบราณเหล่านี้จึงได้กลายมาเป็นจุดสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามา ยังพื้นที่ ความน่าสนใจของอาคารบ้านเรือนในแถบนี้เป็นไปในรูปแบบของความแตกต่างที่ลงตัว โดยอาคาร แบบสงขลาจะมีความแตกต่างจากอาคารบ้านเรือนของปีนัง ซึ่งถือเป็นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลก เมืองมะละกา และเมืองภูเก็ต เมืองเหล่านี้จะมีสถาปัตยกรรมคล้ายกันทั้งเมือง แต่อาคารบ้านเรือนเมืองสงขลา จะแตกต่างคือ ลักษณะบ้านมีรูปแบบหลากหลายคละกันทั้งย่าน เช่น ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม อาคารพาณิชย์ แบบจีนผสมแบบตะวันตกหรือเรียกว่า Chino European รวมทั้งบ้านแบบไทยและมุสลิม ผสมผสานกันอยู่ใน บริเวณเดียวกัน (Songkhla Development & Conservation Committee, 2011)

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบลวดลาย

การออกแบบลวดลายเป็นกระบวนการสร้างลวดลายหรือการเรียงลำดับรูปแบบบนพื้นผิวต่าง ๆ โดยใช้ การวาดเส้น สี หรือรูปร่างต่างในลักษณะเป็นกลุ่มหรือรูปแบบที่วาดขึ้นเพื่อให้ได้ลวดลายที่สวยงาม ทันสมัย และมีสไตล์ที่เป็นพิเศษ การออกแบบลวดลายเกิดจากความคิดสร้างสรรค์และความเป็นศิลปินของผู้ออกแบบ โดยมุ่งไปสู่การสร้างผลงานที่มีความทันสมัยและเป็นเอกลักษณ์ เพื่อออกแบบลวดลายที่ไม่เหมือนใครและ มีความเป็นศิลปินที่หลากหลายได้อย่างคุ้มค่า เช่น การตกแต่งภายในบ้าน การออกแบบเสื้อผ้า การออกแบบ กระบวนการผลิตและอื่น ๆ โดยมีการใช้เทคนิคและเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจในงานศิลปกรรมว่ามี หลักการอย่างไรที่จะสร้างผลงานมาได้สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจหาแนวทาง ในการออกแบบลวดลายตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสังเคราะห์ ก่อนตัดสินใจออกแบบลวดลายโดยคำนึงถึงหน้าที่ใช้สอยเป็นหลัก (Pichayasoonthorn, 2013)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแรงจูงใจจากวิถีเมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลายบนผืนผ้า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยกำหนดข้อมูลการวิจัยไว้ 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิด้วยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและข้อมูลทุติยภูมิที่มีการลงพื้นที่ศึกษาย่านเมืองเก่า สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและ การตอบแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 1 (Research: R1) การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมถึง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับศึกษาการออกแบบลวดลายจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาด้าน สถาปัตยกรรม เพื่อนำเป็นแนวทางในการออกแบบโดยผู้ให้ข้อมูลด้านเมืองเก่าสงขลา จำนวน 5 คน

ได้แก่ (1) นายธนวัฒน์ เลขาพันธ์ (2) นางรอฮานา แวดอเลาะ (3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิษณุ อนุชาญ (4) ดร.จเร สุวรรณชาต อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และ (5) คุณดนัย โต๊ะเจ ผู้ที่อาศัยในชุมชนย่านเมืองเก่าและเจ้าของกิจการโรงแรมบ้านในนคร โดยการจดบันทึกและบันทึกเสียง เพื่อได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบลวดลายจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา

ขั้นตอนที่ 2 (Development: D1) นำข้อมูลจากการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองเก่าสงขลา มาใช้ในการออกแบบโดยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในการสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนและวิธีการออกแบบ แนวโน้มการออกแบบและประโยชน์ใช้สอย และนำรูปแบบลวดลายสอบถามถึงความเหมือน ความใกล้เคียงจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 3 (Development: D2) การออกแบบลวดลายจำนวน 3 รูปแบบ ด้วยโปรแกรม Adobe Illustrator CS5 และ Photoshop CS5

ขั้นตอนที่ 4 (Research: R3) การคัดเลือกแบบลวดลายจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาพัฒนาเป็นลวดลายต้นแบบ ได้แก่ ผู้ออกแบบลวดลาย จำนวน 3 คน ผู้ออกแบบแฟชั่นจำนวน 2 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ ประกอบอาชีพทางด้านการออกแบบลวดลายที่มีประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 5 (Development: D3) การประเมินและแก้ไขรูปแบบลวดลาย จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน และทำการรายงานผล ข้อเสนอแนะ จากนั้นแก้ไขให้สมบูรณ์ รายงานผลและเผยแพร่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามโครงสร้างคำถามที่ได้กำหนดไว้ ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์แบ่งไว้ 3 ส่วน ได้แก่ (1) ความเป็นอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา (2) คำถามความต้องการในการสร้างสรรค์ลวดลายผ่านอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา (3) รูปแบบลวดลายที่มีความเหมาะสมกับอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาสำหรับการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจังหวัดสงขลา

2. แบบประเมินการออกแบบลวดลาย โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตรประเมินค่า 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินสำหรับการวิจัย

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยในด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบประเมินและแบบสอบถามจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน หลังจากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.5 – 1

3. การคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน 10 คน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วย Cronbach’s Alpha Coefficient จากการวิเคราะห์ได้ความเชื่อมั่น 0.85 ดังนั้นแสดงว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

4. ปรับปรุงแบบประเมินให้มีความถูกต้องแล้วจึงนำไปเก็บรวมรวมข้อมูลต่อไป

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาในการออกแบบลวดลาย

จากการศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน สามารถสรุปแนวคิดในการออกแบบได้ดังนี้

1. จากการลงพื้นที่ศึกษาย่านเมืองเก่าพบว่า อัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นเมืองเก่าสงขลามีความผสมผสานกันด้วยสามวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่าพหุวัฒนธรรม (2 ศาสนา 3 วัฒนธรรม) ทั้งไทย จีน มุสลิม โดยทั้ง 3 กลุ่มอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะคนแต่ละกลุ่มมีความชำนาญและการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน จนกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทำให้เกิดความงดงามทางวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน นอกจากวิถีชีวิตของผู้คนสามศาสนาภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแล้ว จากการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ในย่านเมืองเก่าถือว่าเป็นความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน โดยในส่วนของรูปแบบสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลาที่ได้รับอิทธิพลจากการทำการค้าและความเชื่อของผู้คนในพื้นที่ ผสมผสานความเป็นพหุวัฒนธรรมของชาวตะวันออกและชาวตะวันตกเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Suwannachart (2023) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า *“การผสมผสานของวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างมาตั้งแต่อดีต ก็มีสถาปัตยกรรมที่ได้รับวัฒนธรรมจากคนจีนฮกเกี้ยนในรัชกาลที่ 3 ที่ตั้งเมืองสงขลาเก่าประสบปัญหาในเรื่องของที่ทำกิน เป็นที่น้ำข้างหลังก็ขยายไม่ออกแล้วพื้นที่ชนเขาแล้ว คนไทยไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ก็เลยอพยพ จีนดั้งเดิมก็มีการค้าขาย สถาปัตยกรรมก็มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น จีนสมัยใหม่จีนผสมยูโรเปียน จะไม่ใช้คำว่าชิโนโปรตุกีสเหมือนภูเก็ตซึ่งต่างจากสงขลา ในส่วนของภูเก็ตคือสังเกตทางเดินใต้หลังคาก็จะมีหงอคากี่ แต่ของสงขลาเมื่อเปิดประตูบ้านจะไม่มีทางเดินใต้หลังคาส่วนมากจะเรียกว่าชิโนยูโรเปียน”*

รวมถึงการตกแต่งลวดลายช่องลม ลวดลายบนแผ่นกระเบื้องของบ้านแต่ละหลัง สอดคล้องกับ Laykhaphun (2023) ที่กล่าวว่า *“ที่จริงแล้วสงขลาเรามีสถาปัตยกรรมอยู่ทั้งหมด 4 รูปแบบในสามยุค ยุคจีนดั้งเดิม ยุคจีนใหม่ ชิโนยูโรเปียนและพาณิชย์ บ้านที่อยู่ทุกวันนี้เป็นบ้านหลังเดิม ๆ เมืองเก่าสงขลามีอาคาร 200 หลังที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว เป็นอาคารที่ไม่เหมือนกันสักหลังเลย มีแบบยุโรปกับมุสลิมปนกันอยู่ ชิโนกับจีนก็มีลักษณะอีกแบบ”* และ Waedolorh (2023) ที่ให้ข้อมูลว่า *“ถ้าถามว่าสถาปัตยกรรมของบ่อยางแต่เดิมทั้งหมดเป็นอย่างไร เป็นเรือนจาก ซึ่งเราก็เห็นอยู่ ถ้าถามว่าทำไมถึงมุงจาก ก็เพราะเรามีจากและเรามีไม้แล้วมีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอ เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นว่ามีบ้านมุงจาก บ้านที่มีจะต้องแข็งแรง สวยงามขึ้นประณีตขึ้น พอชาวจีนเข้ามาเขาก็เอาวิชาสถาปัตยกรรมที่เขามีมาสร้างในสงขลาด้วย ทีนี้พอฝรั่งเศสเขามีอิทธิพล เขาก็เอามาผสมกันศิลปะมันจึงผสมผสานกันได้”*

จากการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่าอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาได้รับการผสมผสานศาสตร์แหล่งเชิงโบราณอันมีเสน่ห์ที่หลอมรวมสถาปัตยกรรมไทย จีน มุสลิมและตะวันตกเข้าไว้ด้วยกันอย่างลงตัว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาวสงขลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ด้านสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีอิทธิพลหลักเด่น ๆ 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) สถาปัตยกรรมแบบไทย (2) สถาปัตยกรรมแบบจีน (3) สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ดังนั้นจากอิทธิพลสถาปัตยกรรมแบบจีนและตะวันตกที่ผสมผสานเข้ากับสถาปัตยกรรมไทย ทำให้อาคารที่พักอาศัยซึ่งส่วนใหญ่ที่เป็นตึกแถว ภายในย่านเมืองเก่าสงขลามีรูปแบบที่แตกต่างกัน อีกทั้งการตกแต่งลวดลายช่องลม ลวดลายแผ่นพื้นกระเบื้อง กระเบื้อง

หลังคาดินเผา รวมทั้งเครื่องลายคราม เครื่องประดับสลักดุนลาย ลวดลายที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรม งานตกแต่งอาคารช่องลม แผ่นพื้น กระเบื้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ในเชิงลวดลายที่มีลักษณะเดียวกันคือ ลวดลายพืชประเภทเครือเถาหรือเถาวัลย์

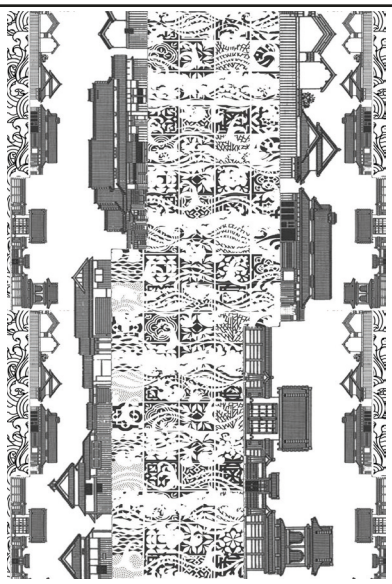
2. ผลการออกแบบลวดลายลักษณะโครงสร้างของสถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลา โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและศึกษาด้วยตนเอง มาทำการทดลองออกแบบลวดลายจำนวน 3 ลวดลาย และนำไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อสรุปลวดลายที่สามารถสื่อถึงอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาได้มากที่สุด ปรากฏผลงานดังนี้

การสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถถ่ายทอดความเป็นตัวตนหรือการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวผ่านการสร้างสรรค์งานศิลปะของผืนผ้าจึงสามารถทำได้ และเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าต่อการรักษา สามารถบอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้าที่ผู้ประกอบสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่ได้รับรู้จากสถานที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดสงขลาหลาย ๆ มุมสะท้อนออกมาเป็นลวดลาย เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกและยังสามารถสนองความต้องการของผู้ที่สนใจเช่น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยี่ยมเยือน เก็บความประทับใจในการมาท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าจังหวัดสงขลาไม่ลืมเลือนไปตามกาลเวลา โดยผู้วิจัยได้แบ่งที่มาของลวดลายที่ปรากฏในย่านเมืองเก่าสงขลาและได้รับการคัดเลือกรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างสรรค์เป็นลวดลายต้นแบบดังนี้

ตารางที่ 1 การออกแบบลักษณะโครงสร้างลวดลาย

ลักษณะโครงสร้างลวดลาย	คำอธิบายลักษณะของโครงสร้างลวดลาย
ลวดลายที่ 1	
	แนวคิดการออกแบบมาจากรูปทรงของโรงสีแดง หับ โห้ หิน ในย่านเมืองเก่าสงขลา มัสยิดบ้านบน ประตูเมืองสงขลา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวออกมาในรูปแบบของโครงสร้างของตัวอาคาร ผสมผสานระหว่างตัวอาคารในย่านเมืองเก่าประกอบเป็นโครงสร้างลวดลาย และนำลักษณะของเส้นโค้งที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวอย่างลื่นไหลต่อเนื่องประกอบเป็นลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากลวดลายช่องลม โดยใช้ลายเส้นที่ซับซ้อน มีตัวเลือกของอาคารบ้านเรือนและใช้เส้น Landscape ที่ลวดลายช่องลมเป็น Detail ให้โดดเด่นในตัวอาคาร

ตารางที่ 1 การออกแบบลักษณะโครงสร้างลวดลาย (ต่อ)

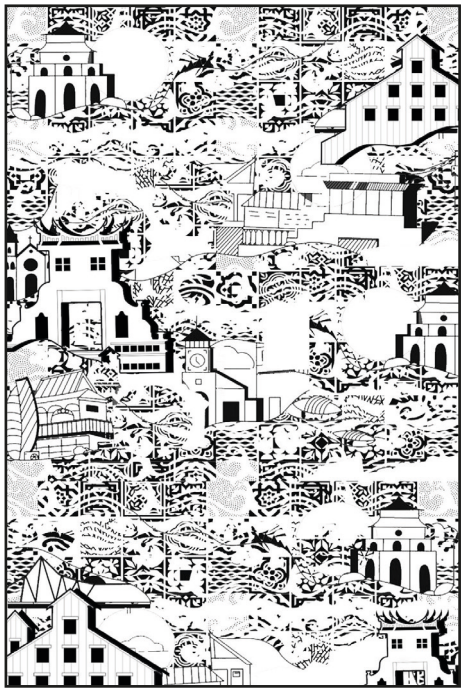
ลักษณะโครงสร้างลวดลาย	คำอธิบายลักษณะของโครงสร้างลวดลาย
ลวดลายที่ 2	
	แนวคิดการออกแบบมาจากลักษณะตึกแถวดั้งเดิมย่านเมืองเก่าและบ้านนครใน โดยนำโครงสร้างตัวอาคารมาประกอบเป็นลวดลาย ผสมผสานลักษณะลวดลายประกอบอาคารแบบมลายู โดยดึงรูปแบบของเส้นมาจากสิ่งประดับอาคาร ลวดลายแบบมลายูได้รับอิทธิพลทางความเชื่อของศาสนาอิสลามในงานศิลปะ ทำให้รูปแบบของลวดลายที่ใช้ในสถาปัตยกรรมมลายูจะเป็นลายพฤกษชาติ ลายเรขาคณิต ลายที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติ โดยการออกแบบลายเส้น Landscape ที่ผสมผสานรูปแบบอาคาร และสร้างลวดลาย ซึ่งภายในลวดลายนั้นมีการสอดแทรกของลวดลายประกอบอาคารแบบมลายู และช่องลมของตัวอาคาร จะเห็นได้ว่าเส้นของลวดลายมีการเชื่อมต่ออาคารหนึ่งไปยังอีกอาคารหนึ่ง เปรียบเสมือนอาคารบ้านเรือนที่ติดกันและมีตัวช่องลมกั้นระหว่างอาคาร
	แนวคิดการออกแบบลวดลายมาจากลักษณะโครงสร้างและสิ่งประกอบอาคารของศาลหลักเมือง เช่นซุ้มหลังคา ลวดลายกระเบื้อง และซุ้มกำแพงได้ลวดลายที่สะท้อนถึงความเป็นวัฒนธรรมแบบจีนประเพณี โดยผู้วิจัยได้ใช้ลายเส้นของอาคารเป็นเส้นตั้งและเส้นนอน มีการเรียงตัวของอาคารที่ชิดติดกัน ตรงกลางมีการโชว์ลวดลายจากช่องลม สิ่งประกอบสถาปัตยกรรม ภายในวัดดอนแย้ รูปแบบลวดลายจะมีลักษณะแบบจีนประเพณีหรือที่เรียกว่าทรงเก๋งจีนที่สะท้อนอัตลักษณ์แบบจีน และสร้างความโดดเด่นให้ตัวอาคาร และเน้นการออกแบบที่ไม่ซับซ้อนเข้าใจง่าย

ที่มา : Researcher (2023)

ตารางที่ 2 การคัดเลือกแบบลักษณะโครงสร้างลวดลายจากผู้เชี่ยวชาญ

ลักษณะโครงสร้างลวดลาย	ผู้เชี่ยวชาญ					
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม
ลวดลายที่ 1	√	√		√		3
ลวดลายที่ 2			√			1
ลวดลายที่ 3					√	1

จากตารางที่ 2 ผลปรากฏว่าลวดลายที่ใกล้เคียงกับอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลามากที่สุดจากการเลือกของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน คือ ลวดลายที่ 1 โดยรวมให้เหตุผลว่า สงขลามีประวัติเรื่องราวมากมาย ซึ่งในอดีตสงขลาเป็นเมืองท่า ทำให้คนสงขลามีทั้งเชื้อสายที่เป็นจีน มุสลิม และคนไทยพุทธดั้งเดิม รวมถึงอาหาร วัฒนธรรม ศิลปะ ภูมิปัญญา และสถาปัตยกรรม ลวดลายที่ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นสิ่งที่เกิดความสร้างสรรค์แปลกใหม่และมีความสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลา อีกทั้งมีการใช้แนวคิดการออกแบบสมัยใหม่ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและน่าสนใจ

ภาพที่ 5 รูปแบบลวดลายที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ
ที่มา : Researcher (2023)

จากการเสนอแบบจำลองการบูรณาการการออกแบบลวดลายพบว่า การออกแบบลวดลายได้รับแรงบันดาลใจจาก “อัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา” เป็นการนำเรื่องราววิถีชีวิตโบราณในชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีความโดดเด่น มีเสน่ห์ และมีมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน มาสร้างสรรค์ลวดลายที่แตกต่างไปจากเดิม โดยนำลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรม ไทย จีน มุสลิม และลักษณะเด่นของตัวบ้านมาเป็นจุดสำคัญของการจัดองค์ประกอบศิลป์ในการสร้างสรรค์ลวดลาย โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบเหล่านี้มาผสมผสานให้มีความโดนเด่น มีความเด่นชัด และมีมิติมากยิ่งขึ้นจะเห็นได้ว่าการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และออกแบบลวดลาย นอกจากการนำเสนอความสวยงาม วิจิตรศิลป์ของลวดลายแล้วยังคงเอกลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิต ซึ่งมีส่วนช่วยในการปลูกฝังจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สืบทอดมรดกวัฒนธรรมชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาให้ยั่งยืนและคงอยู่ตลอดไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินความเป็นอัตลักษณ์เกี่ยวกับลวดลายจากสถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลา

ผลประเมินความเป็นอัตลักษณ์เกี่ยวกับลวดลายจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของย่านเมืองเก่าสงขลา แบบประเมินเกี่ยวกับวัดความเป็นอัตลักษณ์ของลวดลาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 5 ท่าน พบว่าการประเมินความเป็นอัตลักษณ์ในการออกแบบลวดลายของอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา มีระดับการประเมินความเป็นอัตลักษณ์การออกแบบลวดลายในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.28 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ลวดลายตรงตามกรอบแนวคิดการออกแบบที่ค่าเฉลี่ย 4.16 ลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ค่าเฉลี่ย 4.28 องค์ประกอบด้านลวดลายมีความสวยงามที่ค่าเฉลี่ย 4.34 ลวดลายมีความเหมาะสมกับรูปแบบที่จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ค่าเฉลี่ย 4.35 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์งานวิจัยเรื่องแรงจูงใจจากวิถีเมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลาย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ศึกษาอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาในการออกแบบลวดลาย

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรม ศิลปวัตถุ อันเป็นทุนทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ Nanthawong (2020) กล่าวว่า แหล่งดึงดูดใจภายในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาล้วนมีความหลากหลาย เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อาคารที่มีสถาปัตยกรรมแสดงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ผสมผสานวัฒนธรรม เช่น อาคารบ้านเรือนแบบจีนดั้งเดิม ห้องแถวเก๋งจีน (จีน–ตะวันตก) สถาปัตยกรรมแบบผสมจีน–ยุโรป มีช่องลมที่บ่งบอกลักษณะของผู้อาศัย มีช่องว่างระหว่างอาคารในระดับลึกและในระดับตื้นอย่างน่าสนใจ ล้วนแต่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่จับต้องได้ ซึ่งการนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าต้องมีความพร้อมด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกันการสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ย่านเมืองเก่า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ได้ในอนาคต

หลักการและแนวคิดในการออกแบบจากการออกแบบลวดลาย

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงผู้นำลวดลายไปใช้ เพราะผู้ใช้ประโยชน์จากลวดลายย่อมมีความแตกต่างกันและได้คำนึงถึงประสบการณ์ในการได้พบเห็นเกี่ยวกับลวดลายโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งแนวคิดในการออกแบบลวดลาย ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบเหล่านี้มาผสมผสานในการสร้างสรรค์ลวดลายและการสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีความกลมกลืนอันเป็นลักษณะงดงามเฉพาะถิ่นของเมืองเก่าสงขลาที่นำรวมอาคารบ้านเรือน ตึกแถว และสถานที่สำคัญมาออกแบบเป็นลวดลาย ซึ่งสอดคล้องกับ Keawpan et al. (2020) กล่าวว่าการออกแบบลวดลายเป็นศิลปประยุกต์แขนงหนึ่งที่สร้างสรรค์องค์ประกอบทางศิลปะให้ปรากฏเป็นรูปแบบในลักษณะลวดลายเพื่อเสริมแต่งโครงสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้มีคุณค่ายิ่งขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่

2. การประเมินความเป็นอัตลักษณ์เกี่ยวกับลวดลายเมืองเก่าสงขลา เป็นการประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.28 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านลวดลายตรงตามกรอบแนวคิดการออกแบบพบว่า ในการออกแบบลวดลายผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวบรวมข้อมูลนำมาสังเคราะห์และออกแบบลวดลายให้มีความเหมาะสม สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของย่านเมืองเก่าสงขลา ต่อมาด้านลวดลายตรงตามกรอบแนวคิดการออกแบบพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เลือกรูปแบบจากแนวคิดการออกแบบของโรงสีแดง หับ โห้ หิน ในย่านเมืองเก่าสงขลา มัสยิดบ้านบน และประตูเมืองสงขลาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะออกมาในรูปแบบของโครงสร้างตัวอาคาร และนำลักษณะของเส้นโค้งที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องประกอบเป็นลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากลวดลายช่องลม โดยใช้ลายเส้นที่ซับซ้อนมีตัวเลือกของอาคารบ้านเรือนและใช้เส้นแลนด์สเคปที่ลวดลายช่องลมเป็นองค์ประกอบให้โดดเด่นในตัวอาคาร ซึ่งสอดคล้องกับ Pinalin (2006) กล่าวว่า การออกแบบคือการรู้จักวางแผนกำหนดขั้นตอนในการสร้างงานอย่างเหมาะสม สวยงาม เพื่อประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งการออกแบบคือ การกำหนดความนึกคิด (Idea) ตามประเภทและวัตถุประสงค์ในการสร้างผลงาน โดยสอดคล้องกับคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาใช้ ด้านลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวพบว่า อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม สามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้ โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบวัฒนธรรมกลุ่ม ทำให้การดำรงรักษาและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เกิดจากบทบาทของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Pichayasoonthorn (2013) กล่าวว่า การรับรู้อัตลักษณ์ของชุมชนเชื่อมโยงประสบการณ์ในการรับรู้ผ่านวิถีชีวิต รูปแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา จึงมีความสำคัญในการที่จะสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้เรื่องราว วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้ได้สรุปความสัมพันธ์แนวคิดการออกแบบร่วมกับแนวคิดอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาที่สะท้อนออกมาในลักษณะลวดลายเส้น ที่ว่าง รูปทรง ประโยชน์ใช้สอย และความงาม เพื่อนำไปสู่รูปแบบลวดลาย ด้านองค์ประกอบลวดลายมีความสวยงามพบว่า การสร้างสรรค์และออกแบบลวดลายตัวลายหรือรูปลายที่กำหนดเป็นลายต้นแบบหลักในการจัดองค์ประกอบลวดลายด้วยการซ้ำรูปแบบตามต้นแบบ เพื่อที่จะขยายลายจากด้านในด้านหนึ่งหรือรอบด้านให้ขนาดของลายออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อให้เกิดความสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ Tawan et al. (2019) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถถ่ายทอดความเป็นตัวตนหรือการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวผ่านการสร้างสรรค์งานศิลปะของลวดลายสามารถทำได้ และเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าต่อการรักษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการออกแบบและการนำไปใช้งานเพื่อให้ลวดลายเกิดความสมบูรณ์ และด้านลวดลายมีความเหมาะสมกับรูปแบบที่จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพบว่า ในส่วนของการออกแบบผู้วิจัยได้วางแนวทางไว้ว่าต้องมีความงามควบคู่กับการสอดแทรกเนื้อหาในเรื่องราวสถาปัตยกรรมเมืองเก่า เพื่อมีส่วนช่วยในการปลูกจิตสำนึกถึงการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานวัฒนธรรมไทยให้ยั่งยืน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีความทันสมัยเพื่อนำมาเป็นรูปแบบที่จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีการใช้งานตอบรับกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

สรุปผลการศึกษา

แรงจูงใจจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลายนั้นได้รับแรงบันดาลใจมาจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลา และพหุวัฒนธรรมคือ ไทย จีน มุสลิมที่สามารถสะท้อนได้ถึงความเป็นเมืองเก่าสงขลา ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึกพบว่าความสนใจที่กลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเกี่ยวกับเมืองเก่าสงขลาคือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนารวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามและน่าสนใจ จึงได้รับแรงบันดาลใจมาจาก 2 สิ่ง คือด้านวิถีชีวิตและด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งการออกแบบนั้นได้คำนึงถึงแนวคิดการออกแบบที่สำคัญคือ ความร่วมสมัย การสร้างคุณค่าให้กับวัสดุธรรมชาติ และการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใช้งานที่สะดวกและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อจำกัดของพื้นที่ ในการสร้างงานออกแบบลวดลาย ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงพื้นที่ที่ถูกกำหนดสำหรับการออกแบบลวดลายชนิดนั้น ๆ ซึ่งควรมีขนาดกว้าง–ยาวเท่ากับขนาดของพื้นที่จริง ซึ่งข้อจำกัดของพื้นที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์ในการนำลวดลายไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การออกแบบลวดลายควรมีการออกแบบให้มีจังหวะ ระยะห่างของลวดลาย เพื่อไม่ให้ลวดลายดูแน่นจนเกินไป จะได้เหมาะสมกับการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ในอนาคต ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการออกแบบบางครั้งก็ทำให้ได้ผลในทางที่สร้างสรรค์ เช่น การวางตำแหน่งลวดลายโดยภาพรวม กลายเป็นเทคนิควิธีที่น่าสนใจจึงควรนำไปศึกษาและพัฒนาต่อไปเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องแรงจูงใจจากอัตลักษณ์เมืองเก่าสงขลาสู่การออกแบบลวดลายเป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ประธานกรรมการ กรรมการ และอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ทุกท่าน รวมถึงผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและอาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่ให้การสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ และสถานที่ในการทำวิจัยครั้งนี้

References

Kamphrida, S. (2017). **Nature Transformed into Dharma.** Silpakorn University.

Keawpan, T., Itsaranuwat, S. & Plangnok, J. (2020). Principles and Concepts in Product Design. *Journal of Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University*, 22(2), 161–182.

Laykhaphun, T. (2023). **Interview – Phuket Old Town Design.** Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya.

Lertcharnrit, T. (2011). **The Creative Cultural Resource Management.** Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation)

Nanthawong, D. (2020). Concept and Management Pattern of Social Enterprise in Songkhla Old Town. *Sarasatr,* 3(1), 1–13.

National Housing Authority (NHA). (2009). **Residential Development Plan and Community Overcrowding Prevention/Remediation Plan, Songkhla Province, Bangkok.** NHA.

Pichayasoonthorn, P. (2013). **Foundation of Design.** Chulalongkorn University Press.

Pinalin, S. (2006). **Pattern Design.** O.S. Printing House.

Songkhla Development & Conservation Committee. (2011). **Document for Soliciting Feedback to Develop a Conservation and Development Plan for the Old Town Area.** Songkhla.

Suwannachart, J. (2023). **Interview – Phuket Old Town Design.** Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya.

Tawan, T. et al. (2019). **Creating Natural Dyes and Fabric Patterns to Develop Community Batik.** Presented at the 12th National Academic Conference on Architecture, Fine Arts and Creative Works, Research and Development Institute, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Waedolorh, R. (2023). **Interview – Phuket Old Town Design.** Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya.